

Innst. 297 S

(2011–2012)

Innstilling til Stortinget fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dokument 8:101 S (2009–2010)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Erna Solberg, Per-Kristian Foss, Jan Tore Sanner og Ingjerd Schou om å innføre kumulering ved stortingsvalg

Til Stortinget

Sammendrag

Forslagsstillerne viser til at en god og effektiv valgordning som sikrer at velgerne får gjennomslag for sine preferanser når det gjelder både politikk og personer, er en forutsetning for et velfungerende demokrati. Dette sikrer et reelt og legitimt folkestyre på samfunnets ulike politiske styringsnivåer.

Et sentralt element ved innføringen av den nye valgloven i Norge før kommunevalget i 2003 var at den enkelte velger selv skulle få større anledning til å påvirke personvalget.

Forslagsstillerne viser til at en velfungerende valgordning må ivareta enkelte kryssende hensyn. For eksempel gjelder dette partienes mulighet til å sikre sin innflytelse over hvilke kandidater som velges til sentrale og tunge verv som tillitsmenn og -kvinner på deres vegne. Det er ønskelig at også partiene har betydelig innflytelse på denne prosessen, ikke minst for å sikre at toppkandidatene har de nødvendige forutsetninger og erfaringer for å kunne tre inn i sine verv som folkevalgte. Partienes adgang til å forhåndskumulere kandidater ved kommunevalg, vekten av persontillegg og velgernes adgang til å stryke kandidater eller påføre «slengere» fra andre partier, er elementer ved valgordningen som spiller inn i denne avveiningen. Partienes behov for forutsigbarhet og sikkerhet for sine toppkandidater må

balanseres mot velgernes interesse av individuell politisk innflytelse.

Ved endringene i valgloven i 2003 ble balansen mellom disse ulike hensyn søkt gjennomført, blant annet ved at man endret reglene for partienes muligheter for forhåndskumuleringer og vekten av tillegget for personstemmer, samtidig som man fjernet adgangen til å stryke enkeltkandidater.

Kumulering foregår i dag kun ved lokalvalg og ikke ved stortingsvalg. Adgangen til kumulering ved kommunevalg ble innført i 1896. I 2003 ble valgloven endret til den som gjelder i dag, det vil si at et parti eller en velger kan føre opp et navn to eller flere ganger. Velgerne kan kumulere enten ved å sette kryss ved et navn eller ved å føre opp navnet på nytt, i tillegg kan de føre opp ett navn («slenger») fra et annet partis liste.

Forslagsstillerne mener at tiden nå er inne for en ny valgreform, og mener at velgerne bør få adgang til å kumulere også ved stortingsvalg. Dette vil være en positiv utvikling for demokratiet, og bidra til en mer velfungerende valgordning. Forslagsstillerne viser til merknader og forslag fra Høyre og Kristelig Folkeparti i innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen, Innst. O. nr. 102 (2002–2003).

Forslagsstillerne viser videre til Norges naboland hvor velgerne nå har mulighet for å påvirke rangering av kandidatene, og viser til at dette bidrar til å styrke forholdet mellom velgere og kandidater.

I Sverige er valgreglene slik: Et parti stiller opp en prioritert liste av kandidater i en valgkrets. En stemmer på en liste og kan, men behøver ikke, gi en spesiell personstemme til en av kandidatene på lista. Personstemmene har ingen betydning for mandatfordelingen mellom partiene. Ved valgoppgjøret skiller man mellom kandidater som har og som ikke har fått et antall personstemmer minst lik en fastsatt andel av partiets stemmetall i valgkretsen. Denne andelen er

åtte prosent ved riksdagsvalg og fem prosent ved regionale valg.

I Finland må velgeren stemme på en kandidat. Partier som deltar i valget må stille kandidater i prioritert rekkefølge i valgkretsene. Den som ønsker å støtte partiet, må stemme på en av dets kandidater. Partiets stemmetall er summen av stemmetallene til dets kandidater, og mandatene blir fordelt forholdsmessig mellom partiene på grunnlag av disse stemmetallene.

I Danmark, ved valg til Folketinget, legges tre kriterier til grunn for å velges inn: 1: Oppnådd minst et kretsmandat, eller 2: Innenfor hver av de to landsdeler ha oppnådd minst likeså mange stemmer som det gjennomsnittlige antall gyldige stemmer, som i landsdelen er avgitt per kretsmandat, eller 3: I hele landet ha oppnådd minst 2 prosent av de avgitte gyldige stemmer. Erfaringer fra Danmark viser at regelen om 2 prosents oppslutning på landsbasis er den klart viktigste.

Forslagsstillerne mener at å innføre adgangen til å kumulere ved stortingsvalg vil gi velgerne større muligheter for å stemme på kandidater som har samme oppfatning som de selv i aktuelle politiske spørsmål og gi en bredere velgerinteresse generelt. Det vises også til at Valglovutvalgets innstilling fra 2001 konkluderer med at den norske valglovgivningen ikke har den fleksibilitet som kjennetegner de fleste andre sammenlignbare land, noe som kunne bedres ved en slik lovendring.

Forslagsstillerne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre en ordning med kumulering ved stortingsvalg ved stortingsvalget i 2013. Stortinget ber om at reglene om kåring av kandidater endres, slik at et personlig stemmetall på minst åtte prosent av listens totale stemmetall kåres i rekkefølge etter antall motatte personlige stemmer.»

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jette F. Christensen, Martin Kolberg og Marit Nybakk, fra Fremskrittspartiet, lederen Anders Anundsen, Ulf Erik Knudsen og Øyvind Vaksdal, fra Høyre, Per-Kristian Foss, fra Sosialistisk Venstreparti, Hallgeir H. Langeland, fra Senterpartiet, Per Olaf Lundteigen, fra Kristelig Folkeparti, Geir Jørgen Bekkevold, og fra Venstre, Trine Skei Grande, vil understreke at en god og effektiv valgordning som sikrer at velgerne får gjennomslag for sine preferanser når det gjelder både politikk og personer, er en forutsetning for et velfun-

gerende demokrati. Dette sikrer et reelt og legitimt folkestyre på samfunnets ulike politiske styringsnivåer.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at et sentralt element ved innføringen av den nye valgloven i Norge før kommunevalget i 2003 var at den enkelte velger selv skulle få større anledning til å påvirke personvalget.

Flertallet viser videre til at en velfungerende valgordning må ivareta enkelte kryssende hensyn. For eksempel gjelder dette partienes mulighet til å sikre sin innflytelse over hvilke kandidater som velges til sentrale og tunge verv som tillitsmenn og -kvinner på deres vegne. Flertallet ser det som nødvendig at partiene kan sikre at toppkandidatene har de nødvendige forutsetninger og erfaringer for å kunne tre inn i sine krevende verv som folkevalgte. Partienes behov for forutsigbarhet og sikkerhet for sine toppkandidater må balanseres mot velgerens interesse av individuell politisk innflytelse. Folkevalgte organer skal være sosialt og geografisk representative. Partiene har med sine valglister mulighet til å foreslå kandidater som utfyller hverandre i forhold til kjønn, geografi, bakgrunn etc. Dette vil kunne endres ved å innføre personstemmer.

Flertallet vil peke på at en valgreform som gir velgerne mulighet til å påvirke rekkefølgen av partienes kandidater ved stortingsvalg, må balansere krevende og ofte motstridende hensyn.

På denne bakgrunn vil flertallet fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede endringer av valgordningen for stortingsvalg slik at velgerne gis mulighet til å påvirke rekkefølgen av partienes kandidater, samtidig som hensyn til partienes mulighet til å sikre innflytelse over hvilke kandidater som velges, sikres. Stortinget ber om at en slik reform for stortingsvalg utredes slik at den eventuelt nye valgordningen kan innføres ved stortingsvalget i 2017.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil at forslaget i Dokument 8:101 S (2009–2010) skal vedtas som det foreligger. Disse medlemmer mener at velgerne bør få adgang til å kumulere også ved stortingsvalg. Dette vil være en positiv utvikling for demokratiet og bidra til en mer velfungerende valgordning.

Disse medlemmer mener at ordningen bør innføres ved stortingsvalget i 2013 og viser til at representantforslaget ble fremmet allerede 24. mars 2010.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre en ordning med kumulering ved stortingsvalg ved stortingsvalget i 2013. Stortinget ber om at reglene om kåring av kandidater endres, slik at et personlig stemmetall på minst åtte prosent av listens totale stemmetall kåres i rekkefølge etter antall motatte personlige stemmer.»

Disse medlemmer støtter subsidiært forslaget om en utredning fra regjeringen.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre en ordning med kumulering ved stortingsvalg

ved stortingsvalget i 2013. Stortinget ber om at reglene om kåring av kandidater endres, slik at et personlig stemmetall på minst åtte prosent av listens totale stemmetall kåres i rekkefølge etter antall motatte personlige stemmer.

Komiteens tilråding

Komiteen har ellers ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre slikt

v e d t a k :

Stortinget ber regjeringen utrede endringer av valgordningen for stortingsvalg slik at velgerne gis mulighet til å påvirke rekkefølgen av partienes kandidater, samtidig som hensyn til partienes mulighet til å sikre innflytelse over hvilke kandidater som velges, sikres. Stortinget ber om at en slik reform for stortingsvalg utredes slik at den eventuelt nye valgordningen kan innføres ved stortingsvalget i 2017.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 15. mai 2012

Anders Anundsen

leder

Per Olaf Lundteigen

ordfører

